

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Paleologue, Maurice

ULTIMA ȚARINĂ. ALEXANDRA FEODOROVNA/ Maurice Paleologue
– București: Paul Editions, 2021

ISBN 978-606-9703-36-6

Redactare: *Mihaela Enache*
Tehnoredactare: *Nicoleta Petcu*
Coperta: *Lucian Enache*

Paul Editions

Șos. Ștefan cel Mare nr. 15, Sector 2, București
www.pauleditions.ro

e-mail: pauleditions@gmail.com, office@pauleditions.ro,
vanzari@pauleditions.ro, nicoleta.petcu@pauleditions.ro,
mihaela.enache@pauleditions.ro
tel: 0730.660.427; 0731.884.583

Tipar: ARTPRINT
E-mail: office@artprint.ro

Maurice Paleologue

ULTIMA ȚARINĂ

ALEXANDRA FEODOROVNA

Traducere de **Wanda Mihail**

Paul Editions

Prefață	5
Capitolul I	55
Capitolul II	60
Capitolul III	64
Capitolul IV	74
Capitolul V	80
Capitolul VI	89
Capitolul VII	93
Capitolul VIII	104
Capitolul IX	109
Capitolul X	116
Capitolul XI	124
Capitolul XII	133
Capitolul XIII	146
Capitolul XIV	160
Capitolul XV	178
Capitolul XVI	183
Capitolul XVII	189
Capitolul XVIII	194
Încheiere	201
Vizita Țarului Nicolae II în România	203

PREFATĂ

Asfințit de împărăție

Editura „Adevărului” îmi impune o sarcină nu tocmai ușoară.

D. Maurice Paleologue, fost ambasador al Republicii Franceze la Petrograd, se specializase în revelații senzaționale asupra misterelor curții Romanovilor.

Cartea de față ne dă însă, cu mult talent, o idilă, în afară de banal, – povestea amorului neprihănit al noilor Paul și Virginia sub purpura imperială, – cu sfârșit tragic, care se înfățișează aproape ca o crudă lovitură a destinului, orb și nedrept.

È un roman pasionant, deși autorul lasă în umbră nu numai scăderile eroilor în viața lor intimă, dar, în mare parte, și repercusiunile idilei imperiale asupra vieții obștești din Rusia.

Ultimii Romanovi apar astfel ca victime ale sentimentalismului lor romantic și ale credinței lor naive, exploatate de un „nemernic mârșav” (crapuleux gredin).

Ca un bun republican, d. Maurice Paleologue

BRIS | We know
BOOKS

e plin de sentimente pioase pentru purpura imperială.

Fiind dat destinul tragic al acestei dinastii, înduioșarea e firească.

Totuși îmi voi permite să introduc oarecare corecturi în poveste, utilizând numai o parte neînsemnată din bogatul material documentar ce ne stă la dispoziție.

Dacă nenorocirile ne impun să aruncăm vălul uitării asupra scăderilor și slăbiciunilor omenеști, nu ne este îngăduit însă să nesocotim învățămintele istoriei.

*

Ultimul țar al tuturor Rusiilor a fost un „sărac cu duhul”.

Acest fapt n-a fost un mister pentru nimeni, și nu poate fi mister nici pentru d. Paleologue.

Contele Witte povestește în *Memoriile* sale că, devenit ministru de finanțe, propusese împăratului Alexandru III să numească pe țareviciul Nicolae, – ajuns la vârsta de 24 de ani, – spre a-l iniția în afacerile de stat, președinte al unuia din nenumăratele comitete care funcționau în burocrăția imperială.

— Cum?, întrebă cu mirare austerul țar. Dar îl cunoști bine pe țarevici! Ai putut vreodată avea cu el o conversație serioasă?

— Nu, sire, n-am avut niciodată fericirea de a începe o asemenea conversație cu moștenitorul.

— Dar e cu desăvârșire lipsit încă de

maturitate, n-are decât judecăți puerile. Cum ar putea fi președinte al unui comitet, oricare ar fi?

La vârsta de 24 de ani!

*

Desigur, educația de care aveau parte membrii familiei imperiale nu putea acoperi scăderile firești ale lui Nicolae al II-lea.

Memoriile fostului Mare Duce Alexandru Mihailovici, apărute de curând în editura Paul List din Leipzig (Alexander von Russland „Einst war ich ein Grossfürst”) ne dau în această privință informații foarte edificatoare.

Copiii Marelui Duce Mihail Nicolaevici, – care a stat aproape un sfert de veac, în calitate de vice-rege al Caucaziei, departe de Petersburg, – au crescut în condiții mai prielnice decât cele pe care le puteau găsi la Curtea Imperială celelalte odrasle ale Romanovilor.

Și totuși ce groaznică atmosferă morală îi învăluia în anii fragezi ai copilăriei când se încheagă sufletul omenesc!

Cu drept cuvânt poate spune fostul Mare Duce că părinții iubitori din burghezie „ar protesta cu violență dacă tratamentul pedagogic practicat în familia imperială rusească s-ar fi aplicat copiilor lor”...

Nici măcar raporturi normale între părinți și copii nu puteau fi.

„Noi, copii, – scrie Marele Duce, – trebuia mereu să fim cu băgare de seamă și nu ne era îngăduit să vorbim decât când eram întrebați.

LIBRIS | We know books

De câte ori muream noi de dorința de a povesti tatălui nostru despre minunata cetate pe care o construiseam pe o colină în spatele palatului, sau despre noile flori japoneze plantate de grădinar! Dar trebuia să tăcem, ascultând sentințele pretențioase ale vreunui general plin de importanța sa...

Din punctul de vedere al părinților și al educatorilor noștri, noi creșteam ca o ceată înfloritoare de copii sănătoși, dar pedagogii moderni ar fi descoperit în sufletul nostru semne netăgăduite de însetare după iubire. Noi ne simțeam grozav de izolați. Nu aveam pe nimeni față de care ne-am fi putut deschide sufletul. Situația noastră ne despărțea de ceilalți copii...

Gândul de a adresa vreo întrebare tatei ni se părea o nebunie. Chiar mama noastră își impunea o stăruință ingrată de a-și înăbuși orice semn de tandrețe sau de simpatie...

...Iar față de inferiori un Mare Duce nu-și putea îngădui nici cea mai mică manifestare de slăbiciune. El era dator să păstreze mereu o expresie de mulțumire, și îngrijorările sale să le ascundă sub strălucirea hainelor de mătase”...

Nu e de mirare că în aceste condiții pentru sărmanii „Mari Duci” și boala părea un eveniment fericit, fiindcă îi emancipa pentru o vreme de rigorile unui asemenea „regim”.

E impresionant în această privință un pasaj al *Memoriilor* lui Alexandru Mihailovici:

„Întotdeauna îmi aduc aminte cu recunoștință de scarlatină, pentru că această boală mi-a dăruit cea mai fericită vară a copilăriei mele. Părinții fiind siliți să plece, la chemarea Țarului, la Petrograd, am fost lăsat în grija unei dame de onoare, a unui aghiotant și a doi medici de Curte. Șase săptămâni plăcute am stat astfel în pat alintat de dâșii. Mi-a venit să plâng de necaz când doctorul m-a declarat perfect vindecat. Am știut că pentru prima și ultima oară în copilăria mea am avut prilejul să trăiesc în atmosfera de prietenie și simpatie cu oamenii mai în vârstă”.

La viața aceasta searbădă, lipsită de orice pătrundere a sufletului de copil, de orice radieră de afecțiune și atenție, se adăuga o propagandă stăruitoare și sistematică a urii.

„Am fost neputincios – scrie memorialistul imperial, – față de germenii de ură înfipti în sufletul meu împotriva diferitelor națiuni. N-a fost vina mea dacă îi uram pe evrei, polonezi, nemți, englezi și francezi. Vina era a influențelor clericale și a doctrinei monstruoase a patriotismului oficial... Se cerea cea mai mare efortare pentru extirparea semințelor de ură generală împotriva străinilor, pe care profesorii mei de istorie le-au sădit în inima mea... Francezii trebuiau să fie urâți pentru trădarea lui Napoleon. Suedezii urmau să ispășească devastările lui Carol XII. Polonezilor nu li

BRIS | We know books

se putea ierta aroganța nobilimii lor. Englezii rămâneau veșnic perfidul Albion. Nemții au dat naștere unui Bismarck. Austriacii aveau nenorocirea de a fi guvernați de Franz Joseph, care și-ar fi călcat toate cuvintele date Rusiei...

Lumea era pentru mine plină de dușmani. Concepția oficială a iubirii de țară cerea veșnică hrănire a flăcării de ură”...

*

Așa creștea unul dintre „Mihailovicii” care, născuți și ridicați departe de Curte, în cadrul grandios al peisajelor Caucaziei, aveau reputație de „revoluționari” în sânul familiei imperiale!...

Pentru eroul idilei imaginate de Maurice Paleologue, efectele educației „imperiale” au fost încă agravate atât prin insuficiența lui constituțională, cât și prin împrejurările în care a ajuns moștenitor al Tronului, – „Țarevici”, – sau „Țesarevici” (Cesarevici!), cum era titulatura lui oficială.

„Nicolae II, – ne spune unchiul și cumnatul său, – își datorește coroana unei infirmiere ignorante și unui medic neglijent, care nu și-au dat seama de gravitatea bolii a cărei victimă a căzut fratele său mai mare. Astfel el ajunsese moștenitor al Tronului numai datorită unui accident nenorocit. Decepția părinților săi e lesne de înțeles. El o resimțea viu, și creștea extrem de timid și apăsător. El nu plângea niciodată și râdea numai foarte rar. De asemenea nu avea chef

de joacă. Toată atmosfera copilăriei sale a fost întunecată. Mereu se vorbea despre atentatele la viața bunicului său. Încăperile joase ale palatului din Gatchina, – parcă anume construit de Paul I pentru a servi ca un contrast hidos al splendorilor Palatului de Iarnă, – îl deprimeau”...

Instrucția lui se mărginea aproape exclusiv la exercițiul în limbi străine. Pentru restul – „după părerea educatorului său, – un general bătrân, – puterile divine dăruiau unui împărat la încoronare, odată cu sacramentul, și toate cunoștințele ce-i sunt necesare”...

Devenit major, viitorul autocrat al tuturor Rusiilor „își petrecea vremea cu o bandă veselă de tineri ofițeri joviali, în discuții nesfârșite despre cai, despre dansatoare de balet sau despre ultimele cântece franceze la modă”.

Autorul memoriilor, spre a ilustra rezultatele acestui sistem de educație, afirmă: „Conversațiile noastre se mărgineau la isprăvile micului său frate Mihail sau la progresele pețirii mele pentru sorăsa Xenia. Nici un cuvânt despre politică. Nici un prilej de a ne îmbogăți mintea și sufletul”...

*

Astfel era natural ca la vârsta de 24 ani, în ajunul urcării pe tron, Nicolae să nu aibă decât „judecăți puerile”, cum se exprimase tatăl său, în conversația citată cu Conte Witte.

Nici călătoria în jurul lumii n-a putut deștepta acest spirit obtuz.

BRIS | We know
books

Jurnalul intim, publicat după revoluție, înregistrează impresiunile augustului călător.

La Kenh, din Egipt, în decorul formidabil al unei civilizații milenare:

„Am asistat la dansul almeelor. Nimic particular”.

La Luxor și Karnak:

„După masă ne-am dus în secret să vedem dansul almeelor. De data asta a fost mai bine, ele s-au dezbrăcat și au făcut tot felul de farse cu Uhtomschi”.

A doua zi:

„Din nou am fost să vedem almeele. Am băut puțin la Hotelul Luxor și l-am îmbătat pe consulul nostru”.

La ce se putea aștepta imensa împărăție, când un om cu o minte atât de redusă a fost chemat să hotărască despre soarta ei?

La ce se aștepta familia imperială, și chiar Nicolae el însuși?

Cumnatul său ne-a lăsat descrierea primelor momente ce au urmat după moartea împăratului Alexandru III, e o pagină de un lugubru sarcasm al istoriei:

„Nicki m-a apucat de braț și m-a dus în camera lui. Acolo ne-am îmbrățișat și am plâns amândoi.

El nu-și putea aduna gândurile. Știa că era acum Țar și greutatea acestui fapt inspăimântător îl strivea.

— Sandro, ce trebuie să fac?, exclamă el mișcător. Ce se va întâmpla cu noi, cu mine, cu tine, cu Xenia, cu Alix, cu Mama, cu toată Rusia! Eu nu sunt

pregătit să fiu țar. Nnicând n-am vrut să fiu țar. Nu înțeleg nimic în afaceri de guvernământ. N-am măcar nici o idee cum trebuie să vorbesc cu miniștrii. Vrei să mă ajuți, Sandro?”

Să-l ajut! Mă pricepeam aproape și mai puțin decât el în chestii de guvernământ, și în sinea mea simțeam că disperarea lui e numai prea întemeiată și că toți ne aflăm în fața unei iminente catastrofe.”

Cu drept cuvânt ne poate înfiora atâta mizerie intelectuală și morală!

Ne-ar fi fost greu să credem această mărturie, dacă însuși Nicolae nu ne-ar fi lăsat un document a cărui semnificare nu îngăduie nici o discuție, și anume: jurnalul său intim amintit mai sus.

Și tot jurnalul acesta, ținut zi cu zi, până și în închisoarea din Tobolsk, aproape până la ceasul morții, nu e, în adevăr, decât un dezolant testimoniu de pauperitate.

În timpul nenorocitului război cu Japonia, ca și în momentele cele mai tragice ale furtunii revoluționare, potentatul tuturor Rusiilor ține mai cu seamă să noteze numărul de vrăbii și de ciori împușcate de el.

În 2 iunie 1904:

„Am plimbat pe Alix în parc, Tatiana a fost cu noi. Am împușcat două vrăbii, pe urmă am făcut puțin canotaj. Seara am strâns și am șters obiecte de porțelan și cristal”...

În 4 iunie:

„M-am plimbat cu bicicleta, și am împușcat două ciori”.

Japonezii trec peste Ialu, armatele imperiale sunt gonite dincolo de Liao-Yang; se face încercarea disperată cu flota amiralului Rojdestvenschi, cu rezultate catastrofale. Jurnalul și la 10 octombrie 1904 înregistrează mereu:

„Mi-am continuat plimbarea și am împușcat cinci ciori...”

Anul 1905.

Sângeroasa Duminică din 9 ianuarie. Mișcarea revoluționară se întinde. Zemstvele și orașele organizează rezistența. Lupte de stradă.

Cetății răsculate.

Chiurasate căzute în mâna echipajelor răzvrătite.

Jurnalul nu conține să ne întrețină:

„Am împușcat două ciori, am împușcat o cioară.”

Chiar în corespondența sa cu împărăteasa-mamă, – ceva mai serioasă ca ton și cuprins, – pe stăpânul unei împărății care se întinde pe a șasea parte a globului îl interesează mai mult intrigile de curte și micile combinații, de familie.

La 5 octombrie 1905, de pildă, în plină revoluție, cu douăsprezece zile numai înainte de manifestul smuls pentru „octroiarea” constituției, țarul expediază mamei sale, împărăteasa Maria Feodorovna, o clocotitoare protestare împotriva căsătoriei marelui duce Chiril, pe care îl dezbracă de toate demnitățile și slujbele și chiar îi ridică titlul de mare duce.

Mireasa era doar vară primară a lui și aparținea

unei familii care împodobește cele mai multe tronuri europene!

A avut însă păcatul de a fi divorțat de fratele împărătesei Alexandra Feodorovna... („Archives secretes de l'Empereur Nicolas II” p. 13, sq.).

Cum putea domni un astfel de om?

Mereu citim în jurnalul său proteste împotriva „domnilor miniștri” care îl plictisesc cu audiențele lor. Preferă rapoartele scrise pe care le încredințează vreunui favorit, al cărui sfat apoi îl urmează orbește, adăogând că „e un mare secret”!...

Chiar sarcinile de reprezentatie îl obolesc. La 6 noiembrie 1904 *Jurnalul intim* notează: „Regele Serbiei mi-a făcut o vizită, apoi a venit și Ferdinand al României, mi-au răpit rarele momente libere, când îmi este îngăduit să văd pe Alix”... (Toată ziua și-o petrecea numai cu ea!...)

Chiar simpla corespondență de politețe cu capetele încoronate îl exasperează:

„Am primit, – citim altă dată, – pe aghiotantul general Moltke, care-mi adusese o scrisoare și o gravură de la plicticosul domn Wilhelm”...

Unchiul Mișa a venit din străinătate și mi-a adus iar o scrisoare a lui Wilhelm”...

După ceai am citit și m-am apucat să redijez un brulion de răspuns lui Wilhelm. Ce ocupație insuportabilă!”...

*

Și pe culmile domniei și ale „slavei” toate